

“Opera Virgiliana” în colecțiile speciale ale B.C.U. - Iași

Abstract: The article comprises a brief presentation of Virgil's works found in the collections of Rare Books Department. The bibliophile edition of Opera Virgiliana, 1529, is largely described. This copy, preserved in our library, is an example of craftsmanship of medieval book decoration. The illustrations were made with the help of traditional techniques, a fact that ensured their perfect preservation and the freshness of the initial chromatic scale after so many centuries. Of exceptional value was the initial luxury book - binding (leather - binding with gilt ornaments and filigree) which was not preserved.

(*patrimoniul; carte rară; Virgilius, Publius Maro; ediții; editură; tipar; legătură; xilografură*)

Cartea din sec. al XVI-lea reprezintă un fond de mare valoare pentru oricare bibliotecă datorită conținutului și provenienței ei din marile tipografii medievale ale Veneției, Parisului, Lyonului, Amsterdamului și a altor orașe renumite. Aceste case editoriale au creat adevărate academii pentru studiul antichității greco-latine comentate de umaniști celebri.¹

După o călătorie de sute de ani, unele din aceste cărți, ieșite din tiparnițele Evului Mediu, au ajuns și în biblioteca noastră, îmbogățind fondul de carte rară care numără peste 6000 de volume.

Opera poetului clasic latin Virgilius este regăsită în fondurile noastre în mai multe ediții, unele din ele fiind rarissime. Ne-am oprit aici la cea mai veche dintre ele: **Opera Virgiliana cum decem commentis docte et familiariter exposita, docte quidem Bucolica, & Georgica à Sernio, Donato, Mancinello & Proba nuper addito: cum adnotationibus Beroaldinis...** Lugduni [Lyon]: In typographia officina Ioannis Crespini, MDXXIX [1529]. 600 pag. num. lat.+ 8 ff nenum. Este o ediție rarisimă, identificată în Graesse, tom VI, 2, pp. 336-337 și Brunet, supl., tom II, col. 911.

Dintr-un decupaj de catalog cu numărul 4491, lipit pe coperta interioară, aflăm despre această ediție că cele 196 de ilustrații, precum și chenarul de pe foaia de titlu au fost executate prin gravură în lemn.² Acest procedeu a fost folosit ca să dea cărții tipărite o înfățișare atrăgătoare, așa cum pentru cărțile manuscrise era ilustrația desenată. Totodată, xilografia a făcut să progreseze arta tipăririi dând prilejul unor reproduceri mai exacte.³ Ilustrațiile sînt colorate manual. Interesant de remarcat este faptul că toate personajele operei lui Virgilius apar în gravuri îmbrăcate după moda sec. al XVI-lea.

Foaia de titlu în negru și roșu, cu chenar ornamentat este realizată tot prin gravură în lemn. Ne mai rețin atenția letrinele bogat ornamentate și colorate manual. Tiparul este negru, pe două coloane, cu 86-87 rînduri pe pagină. Acest exemplar se înscrie în tradițiile tipografiei lyoneze, care, alături de cea pariziană, s-a impus la începutul sec. al XVI-lea. Alături de Bonnin, Claude Nourry, Francois Juste, Sebastian Gryphius și Jean de Tournes⁴, prin care imprimeria Lyonului își menține reputația, trebuie amintit și Jean Crespin⁵ (m. 1572), literat francez, cunosător al limbilor greacă și latină, care a editat în propria imprimerie opere remarcabile, cum este și **Opera Virgiliana**.

Legătura volumului este de dată mai nouă, din carton, cu cotor în piele.⁶ Mai multe date despre legătura inițială a cărții, care era una de lux, aflăm tot din decupajul de catalog lipit pe coperta interioară: legată în piele roșie, cotor cu ornamentații, foițe de aur aplicate la colțurile copertei, muchiile și marginile copertilor interioare în filigran aurit, tranșa aurită.⁷

Datele din decupaj referitoare la numărul ilustrațiilor din text sînt corectate cu creionul de unul din proprietari, sau de bibliotecarul care a inventariat-o și tot aici apare și o dată, octombrie 1925 scrisă de altă mîna. Celelalte însemnări și ex-libris-uri ar trebui să fie un indiciu pentru drumul parcurs de acest exemplar timp de 500 de ani pînă la intrarea lui în fondul bibliotecii noastre. Dar ele nu ne ajută prea mult. Pe foaia de titlu întîlnim la: r. 1 „Sueros me pichon. 22 Jenvier 1639“, mai jos „Larbin 1838“ și alte două semnături șterse cu cerneală, aprox. „B. Vulfriche“ și „Sua Nicolai...“⁸. La p. 14 ne reține atenția următoarea însemnare de proprietate „Pachem(?) Canonienne... Martini de Boyfrenne“,

iar la p. 235, nemenționată în catalogul lui M. Bodinger, avem următoarea dată „cher a dame demensiant a fais... le 30^e Juin 1700“ . Este probabil că, după ce a trecut prin mai multe biblioteci personale, volumul a ajuns în colecțiile unui iubitor și prețuitor de carte. Plecând de la registrul inventar și borderoul respectiv aflăm că acest exemplar a fost achiziționat în 1953 prin cumpărare de la Anticariat - București împreună cu alte câteva cărți rare, care se pare că au aparținut aceluiași proprietar: Luther, Martin. *Der Vierde Teil Der Bücher...*, 1553; Tacitus, Cajus C. *Opera quae extant*, Antverpia: Chr. Plantinius, 1585; *Respublica et status Imperii Romano-Germanicii*, Lugduni Batav.: Elzeviriana, 1634; Laet, Joannes de. *Poesia...*, Lugd. Batav.: Elzeviriana, 1633; Justinianus. *Institutiones...*, Lugd. Batav.: Elzeviriana, 1654; Topplinius, Laurentius. *Origines et occasus Transsylvanorum...*, Lugd. Batav.: Boissat & Remens, 1667.

În afară de această ediție rarisimă, opera lui Virgilius mai este reprezentată în colecțiile noastre și prin alte ediții remarcabile prin frumusețea imprimării sau prin importanța celor care le-au donat așezămintelor de cultură:

1.a. Opera omnia

- *Tractus N. Erythraei (Bucolica, Georg., Aeneida)... cum praef. Fr. Sylburg.* Frankfurt: Aqud heredes Andr. Wechelus, [1583].

Graesse VI², 339. Exemplar defect, lipsă foaia de titlu. Legătură deteriorată.

Din însemnarea cu cerneală neagră de pe foaie aflăm că volumul a fost donat Școlii grecești din Iași în 1728 de Hrisant, patriarhul Ierusalimului, iar apoi prin Academia Mihăileană a ajuns la B.C.U. (p.5 - însemnare în limba greacă: „Din ale Școlii grecești din Iași“ ; p.7: „Ex Bibliotheca Scholae Graecae Iasensis“).

- P. Virgilit Maronis. *Opera nunc emendatiora...* Lugduni Batavorum [Leyd]: ex officina Elzeviriana, 1636.

Brunet V, 1289. Exemplar bine păstrat, legat în piele, cotor cu 5 nervuri profilate, tranșa aurită și un ex-libris etichetă „S. Edn. Littleton Bart“. Dintre Elzeviriene, 2 ediții sînt remarcabile: cea din 1636 pentru frumusețe și cea din 1676 pentru corectitudine⁹.

- *Opera omnia. Cum notis selectis. veriorum...*, *Opera et Studio Cornelii Schrevelli.* Lugd. Batav.: Hackium, 1661.

- *Opera. Cum interpretatione et nonnullis notis P. Caroli Ruai.* Tom 1. Monachii: Remy, 1720.

- *Opera. Notis illustrata Th. Farnabii.* Venetia: Franciscus Pitterus, 1739.

Exemplar înregistrat în 1890.

- *Opera ex fide Nicolai Heinsii...cum notis integris Caroli Ruai...* Vol 1-3. Col. Munatiana: Thurneisen, 1782.

- *Opera cum integris et emendationibus comentarus... Accedunt F. Ursinu... odarnavit Petrus Burmannus.* Vol. 1-4. Amsteladami: Jacobus Wetstenius, 1746.

- *Francisci Petrarcae Vergilianus Codex...* Mediolani[Milan]: Hoeplianis, 1930.

Ediție facsimilată în 300 exemplare bibliofile. Ex. nr. 225, legat în lemn.

Publicarea în facsimil a *Codex-ului Virgilianus* - adnotat de Francesco Petrarca în sec. al XIV-lea s-a produs cu prilejul sărbătoririi a 2000 de ani de la nașterea lui Virgilius (70 î.e.n. - 19 e.n.).

1.b. Traduceri

- *Oeuvres de Virgile, traduites en françois le texte vis-à-vis la traduction, avec des remarques, par M. l'abbé Des Fontaines.* (În 4 vol.) Tome 4. Paris: Quillan Pere, 1743.

Brunet V, 1301. Graesse VI-2, 358. Legătură frumoasă, piele pe carton, cotor cu 5 nervuri profilate și încrustații aurite. Exemplarul a aparținut lui D. Sturza. Apare semnătura lui în limba greacă și un ex-libris stampilă „Ex-libris Dimitra (?) Sturzae“.

- Oeuvres de Virgile ... avec des notes tirées des m. auteurs. Nouv. éd. Tome 2 Amsterdam, 1775.
- Oeuvres de Virgile... avec des remarques par M. l'abbé Des Fontaines. Nouv. ed. vol. 1-4, Paris: Plassau, 1796.
- Oeuvres de Virgile, trad. en français avec des remarques par M. Binet. 2ème ed. Vol. 1,4. Paris: Le Normant, 1808.

Exemplarul provine din fondurile Academiei Mihăilene.

- Oeuvres complètes de Virgile. Trad. nouv. ... par M. Charpentier. Vol. 2. Paris: Panckouke, 1831.

Exemplar tot din fondurile Academiei Mihăilene.

2.b. Separate-Traduceri

- L'Eneide. Del commendatore Annibal Caro. Libri dodici. Novissima ed. ornata di figure. Venezia: Gram. Lazzaromi e Dom. Tabacco, 1750.

- Les Georgiques...en vers françois par l'abbé De Lille. Paris: Didot, 1782.

Graesse VI², 359. Exemplar bine păstrat, legat în piele pe carton, cotor cu încrustații aurite, tranșa aurită.

- Georgicorum P. Virgilii Maronis libri 4. Greco carmine Heroica expressi. Studio ac labore Eugenii de Bulgaris. Tom 1-4. Petropoli [Leningrad]: Acad. Scientiorum, 1786. (2 ex.).

- Aeneidis P. Virgilii Maronis libri XII. Greco carmine heroica expressi...Studio ac labore Eugenii de Bulgaris. Tom 1-3. Petropoli: Acad. Scientiorum, 1791-92. (3 ex.).

Brunet V, 1300. Un exemplar donat în 1807 de către Mitropolitul Veniamin Școlei din Iași (cum reiese din însemnarea de pe foaia de titlu). Trecut apoi în 1835 în Biblioteca Academiei Mihăilene, iar la 1860 în Biblioteca Universității Iași.

- L'Éneide. Trad. en vers françois par Jacques Delille. Tome seconde. Paris: Gignet et Michaud, 1804. (în 4 vol.) + alt ex., tom 1-2, 4.

Note

1. Curticeanu, Doina - Tipărituri germane din sec. al XVI-lea existente în Biblioteca Academiei Române - Filiala Cluj-Napoca, în Valori bibliofile din patrimoniul național, vol.1, Rm-Vilcea, 1980, pp. 286-293.
2. Textul decupajului, luat probabil dintr-un Guide de l'amateur de livres: "Bel encadrement sur bois au titre du 1er ouvrage et 196 figures sur bois (en tout) dans le texte, très belle de tirage et d'une illustration très rare et documentaire de cette époque. Il manque 5ff. 1500 fr".
3. Matei, Horia - Cartea: un călător milenar, București: Tineretului, 1964, pp. 211-221.
4. Daisa, Dora - Imprimerii franceze ale sec. XVI în colecțiile Bibl. Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române în Valori bibliofile din patrimoniul național, vol. 1, Rm.-Vilcea, 1980, pp. 277-285; și în Flocon, Albert - Universul cărților, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1976, pp. 213-232.
5. Nouvelle biographie générale depuis des temps les plus reculés jusqu'à nos jours... publiée par Mm. Firmin Didot Frères, Paris, 1856, tom 12, col. 441.
6. Bodinger, Martin - Catalogul cărții rare și prețioase, Iași, 1975, vol. 1, pp. 17-18.
7. „Ens. 8 parties en I vol. in-fol., car. r., à 2 col., chag. rouge, dos orné, fil. or et à fr. sur les plats, dent. et fil. int., tr. dor“.
8. Bodinger, M. *idem*.
9. Nouvelle biographie générale... tom 46, col. 272.